

Procesna načela izvođenja krivičnoprocesnih radnji

1

- Načela – opšta pravila koja vladaju pri preduzimanju krivičnoprocesnih radnji od strane krivičnoprocesnih subjekata radi ostvarivanja krivičnoprocesnog zadatka
- Načela izvođenja krivičnoprocesnih radnji su:
 1. Načelo neposrednosti
 2. Načelo usmenosti
 3. Načelo javnosti i
 4. Načelo procesne ekonomije
- Prva tri načela – istovremeno i osnovna načela krivično procesnog prava; određuju načine izvođenja krivičnoprocesnih radnji koji preovlađuju u krivičnom postupku; nemaju karakter apsolutnih načela ⇒ dozvoljeni izvesni izuzeci

Načelo neposrednosti

- Načelo neposrednosti – rešava pitanje načina na koji sud saznaje sadržinu kako pojedinih dokaza tako i dokaznog materijala kao celine
- Sastoji se u tome što sud u postupku saznaje neposredno sve dokaze, sve činjenice i okolnosti važne za ostvarivanje krivičnog procesnog zadatka
- **Između suda i izvora saznanja nema posrednika**
- Npr. neposrednim saslušanjem svedoka, veštaka, okrivljenog i neposrednim uvidom u isprave (čitaju i razmatraju) na najpovoljniji mogući način sud se upoznaje sa stanjem stvari i dokazima i zasniva svoju odluku
- Omogućava sudu da kod krivičnog procesnih subjekata sagleda i njihova psihička stanja i reagovanja (odlučnost, nesigurnost, pokrete, intonaciju glasa i sl.) i da iz toga izvuče zaključke o istinitosti ili neistinitosti njihovog iskaza, što se posrednim postupkom ne može postići
- prisutno tokom celog krivičnog postupka; njegova primena dolazi najviše do izražaja na glavnom pretresu

- sud zasniiva presudu samo na činjenicama i dokazima koji su izvedeni na glavnom pretresu
- predviđena je i ozakonjenjem pojedinih ustanova krivičnog procesnog prava (zabrane suđenja u odsustvu okrivljenog , mogućnosti ponavljanja krivičnog postupka licu osuđenom u odsustvu, nezamenjivošću sudije u toku glavnog pretresa i pri donošenju odluka
- sud na glavnom pretresu mora neprekidno da bude u propisanom brojnom sastavu i sastavljen od fizički identičnih lica i odluku mogu doneti samo one sudije koje su bile prisutne na glavnom pretresu
- odstupanje od uobičajenih pravila o mestu izvođenja pojedinih radnji dokazivanja na glavnom pretresu sazna da svedok ili veštak ne može doći pred sud ili mu je dolazak znatno otežan, veće može, ako smatra da je njegov iskaz važan, narediti da ga van glavnog pretresa sasluša predsednik veća ili sudija član veća neposredno ili putem tehničkih sredstava za prenos slike i zvuka
- Odstupanja od načela neposrednosti u krivičnom procesnom pravu predstavljaju izuzetke koji su u Zakoniku taksativno nabrojani i podložni restriktivnom tumačenju

- osim u posebno propisanim slučajevima upoznavanje sa sadržinom zapisnika o iskazima svedoka, saoptuženih ili već osuđenih saučesnika u krivičnom delu, kao i zapisnika o nalazu i mišljenju veštaka veće (ako tako odluči) upoznati posrednim putem (uvidom ili kratkim iznošenjem njihovog sadržaja od strane predsednika veća) u sledećim slučajevima: ako su ispitana lica umrla, duševno obolela ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred sud nemoguć ili znatno otežan zbog starosti, bolesti ili drugih važnih razloga; ako su stranke saglasne da se tako postupi umesto neposrednog ispitivanja svedoka ili veštaka koji nije prisutan, bez obzira na to da li je bio pozvan ili ne; ako je svedok ili veštak ispitan neposredno pred istim predsednikom veća ako svedok ili veštak bez zakonskog razloga neće da dâ iskaz na glavnom pretresu; ako je reč o iskazu saoptuženog prema kojem je krivični postupak razdvojen ili je već okončan pravnosnažnom osuđujućom presudom

- izvrši uvid u priloženi nalaz i mišljenje, ili da, ako oceni da je to potrebno, predsednik veća ukratko iznese njihovu sadržinu ili ih pročita
- Na kraju ovih izlaganja treba napomenuti i to da je odstupanje od načela neposrednosti često motivisano razlozima procesne ekonomije usled čega ovim izuzecima treba prići s velikom opreznosću

Načelo javnosti

- Ovim načelom rešava se pitanje načina preduzimanja krivičnoprocesnih radnji
- krivičnoprocesne radnje se preduzimaju usmeno, živom rečju, glasom ili pokretom
- krivičnoprocesne stranke i drugi učesnici krivičnog postupka svoja kazivanja u krivičnom postupku iznose živom rečju, glasom ili pokretom, što važi i za sud, jer i on u usmenoj komunikaciji koristi živu reč
- aspekta načina preduzimanjaskrivičnoprocesne radnje mogu se podeliti u tri grupe: na krivičnoprocesne radnje koje se mogu izvršiti samo usmeno, na krivičnoprocesne radnje koje se mogu preduzeti samo pisмено i na krivičnoprocesne radnje koje se mogu preduzeti kako pisмено tako i usmeno
- Načelo usmenosti doprinosi lakšem i bržem sprovođenju načela kontradiktornosti i raspravnosti, služi oživotvorenju načela neposrednosti i javnosti i doprinosi potpunijem utvrđivanju istine u konkretnoj krivičnoj stvari. Ono posebno pruža mogućnost sudu da na osnovu sagledavanja psihičkih doživljavanja pri likom iskazivanja izvede zaključak o verodostojnosti iskaza

- primenu je tokom celog krivičnog postupka, s tim što svoju najjaču i najpotpuniju primenu dostiže na glavnom pretresu
- prisutno je i kod sastavljanja zapisnika o glavnom pretresu jer predsednik veća glasno kazuje zapisničaru šta će uneti u zapisnik, a i stranke na isti način stavljaju primedbe na zapisnik
- Načelo javnosti u krivičnom procesnom pravu može se posmatrati u užem i u širem smislu. Posmatrano u užem smislu, ono označava pravo krivično-procesnih stranaکا i pravo svakog trećeg neposredno zainteresovanog punoletnog lica da prisustvuje radu suda i prati njegov rad u toku ostvarivanja krivično-procesnog zadatka. Posmatrano u širem smislu, pored prava prisustvovanja radu suda i praćenja njegovog rada, ono obuhvata još i mogućnosti: saznavanja dana i časa glavnog pretresa; objavljivanje izveštaja o preduzetim procesnim radnjama i donetim odlukama i objavljivanje spisa postupka.
- može biti opšta, ograničena i stranačka
- Opšta javnost predstavlja pravo trećih, neposredno nezainteresovanih punoletnih lica da prisustvuju radu suda
- karakteristična je za glavni pretres
- mogu prisustvovati lica starija od 16 godina ili mlađe od 16 godina koje prisustvuje glavnom pretresu kao svedok ili oštećeni udalжити iz sudnice čim njegovo prisustvo više nije potrebno

- veće može odlučiti da se za vreme saslušanja kao svedoka lična mladog od 14 godina isključivo javnost
- Pravo trećih lica (građana) da prisustvuju glavnom pretresu ograničeno je prostornim mogućnostima sudnice u kojoj se glavni pretres održava
- Ograničena javnost znači da glavnom pretresu, pored lica čije je prisustvo obavezno, može prisustvovati i određeni krug drugih lica
- karakteristična je, pre svega, za krivični postupak koji se vodi prema maloletnicima, budući da je, po pravilu, tu isključena opšta javnost, ali veće može dozvoliti ograničenu javnost i u ovom postupku
- prema punoletnim okrivljenim licima, s tim što krug lica koja mogu prisustvovati glavnom pretresu u ovakvim slučajevima može biti manji ili veći, u zavisnosti od konkretne situacije. prisustvuju pojedina službena lica, naučni, stručni i javni radnici, a na zahtev optuženog može to dozvoliti i njegovom bračnom drugu, bliskim srodnicima i licu sa kojim živi u vanbračnoj ili drugoj trajnoj zajednici života
- Stranačka javnost podrazumeva da krivičnom postupku mogu prisustvovati krivično-procesne strane

- ka-rak-te-ri-stič-na je i za istražni kri-vič-ni po-stu-pak
- nje-go-ve naj-pot-pu-ni-je re-a-li-za-ci-je do-la-zi na glav-nom pre-tre-su u slu-ča-ju ka-da je is-klju-če-na op-šta i ogra-ni-če-na jav-nost
- po pra-vi-lu je uvek pri-sut-na i sa-stav-ni je deo sa-mog pro-ce-sa
- ob-u-hva-ta i jav-no ob-ja-vlji-va-nje sud-ske od-lu-ke do-ne-se-ne na osno-vu odr-ža-nog glav-nog pre-tre-sa
- Iz-re-ka pre-su-de mo-ra bi-ti uvek ob-ja-vlje-na jav-no, bez ob-zi-ra na to da li je jav-nost sa glav-nog pre-tre-sa bi-la is-klju-če-na ili ne. Jav-nost mo-že bi-ti is-klju-če-na sa-mo kod ob-ja-vlji-va-nja raz-lo-ga pre-su-de, i to sa-mo u slu-ča-ju ako je bi-la is-klju-če-na na glav-nom pre-tre-su
- slu-ča-je-ve is-klju-če-nja jav-no-sti
- od otva-ra-nja za-se-da-nja pa do za-vr-šet-ka glav-nog pre-tre-sa mo-že do-ći do is-klju-če-nja jav-no-sti, pod uslo-vom da po-sto-ji je-dan od Za-ko-ni-kom pred-vi-đe-nih raz-lo-ga za to
- isključenje javnosti ne odnosi na stranke, branioca, oštećenog i njegovog zastupnika i punomoćnika tužioca
- Od-lu-ku o is-klju-če-nju jav-no-sti do-no-si ve-će su-da, bi-lo po slu-žbe-noj du-žno-sti ili po pred-lo-gu stra-na-ka ili branioca, ali uvek po nji-ho-vom sa-slu-ša-njuu vi-du re-še-nja ko-je mo-ra bi-ti obra-zlo-že-no i jav-no ob-ja-vlje-no Is-klju-če-nje jav-no-sti mo-že ob-u-hva-ti-ti ceo glav-ni pre-tres ili sa-mo je-dan nje-gov deo
- poseban slučaj isključenja javnosti. On se ogleda u pravu javnog tužioca da predloži sudu da se javnost isključi sa glavnog pretresa prilikom ispitivanja okrivljenog saradnika ili osuđenog saradnika

- njegova dosledna primena kako u ličnom, tako i društvenom (opštem) interesu
- omogućava se kontrola neodređenog kruga lica nad radom suda i drugih učesnika u postupku, što sa svoje strane utiče na kvalitet procesne aktivnosti uopšte, a posebno na kvalitet sudske odluke
- moralno obavezuje sve učesnike u postupku da svoje dužnosti obavljaju u skladu sa zakonom

Načelo procesne ekonomije

- Načelo procesne ekonomije – krivični postupak i po svojoj strukturi i po svom praktičnom izvođenju treba da bude takav da sa što manjim gubitkom vremena, sa što manjim radom i sa što manjim troškovima dovede do ostvarivanja krivičnoprocesnog zadatka: do rasvetljenja i rešenja krivične stvari
- Mogu se izdvojiti dve grupe faktora od kojih zavidi praktična realizacija načela procesne ekonomije:
 1. Normativni faktori – sadržani u kvalitetu zakonske norme i
 2. Subjektivni faktori – odnose se na procesne subjekte koji treba da realizuju te zakonske norme

- **Zakonodavac – obavezan da vodi računa o ovom načelu prilikom propisivanja procesnih formi odnosno stvaranja strukture postupka:**
 1. Da se izbegavaju one procesne forme koje nisu neophodne, koje upsoravaju postupak i povećavaju troškove
 2. Izbegavanjem propisivanja posledica povrede procesnih formi nesrazmernih značaju povrede koje bi bez potrebe vraćale proces u jednoj krivičnoj stvari unazad
 3. Da se predvidi vršenje procesnih dužnosti i ovlašćenja u najpogodnijem momentu za proces itd.
- Ostvarivanje načela procesne ekonomije – u nadležnosti suda i javnog tužioca
- Zakon – stvara samo mogućnost za ekonomsko postupanje; stvarno postupanje – zavisi od organizacije rada i pripreme procesnih radnji suda i javnog tužilaštva, njihovim međusobnih odnosa i saradnje kao i ostalih krivičnoprocesnih subjekata, stručnosti i angažovanosti kao i njihove motivisanosti i sl.
- Od najvećeg značaja kog ovog načela: ekonomisanje u vremenu

- Ne sme se dozvoliti da u pojedinim krivičnim stvarima postupak traje godinama bez opravdanih razloga ⇒ načelo suđenja bez odlaganja biva povređeno bespotrebnih odugovlačenjem (čl. 15 ZKP CG)
- U uskoj vezi sa efikasnošću krivičnog postupka – sastoji se od dve međusobno tesno i nerazdvojno povezane komponente:
 1. brzina postupanja i
 2. zakonito rešenje krivične stvari
- Zbog ovih stvari se efikasnost ne može svesti samo na njegovo vremensko trajanje
- Razlozi kriminalne politike – opravdavaju brzinu postupanja samo do one mere dok to ne utiče na zakonitost vođenja postupka i donošenje pravilne i zakonite sudske odluke
- Primena ovog načela – ne sme ići na uštrb svestranog i potpunog razrešenja same krivične stvari

- ZKP- om CG ukazan je značaj ovog načela: čl. 15:
 - 1) Okrivljeni ima pravo da, u najkraćem roku, bude izveden pred sud i da mu bude suđeno bez odlaganja.
 - 2) Sud je dužan da postupak sprovede bez odugovlačenja i da onemogući svaku zloupotrebu prava koja pripadaju licima koja učestvuju u postupku.
 - 3) Trajanje pritvora, odnosno drugih ograničenja slobode mora biti svedeno na najkraće potrebno vrijeme.
- Postoje i druge odredbe za sprovođenje u život načela procesne ekonomije i mogu se naći u različitim glavama ZKP- a: npr. one koje se odnose na termine i rokove, na glavni pretres (čl. 304, čl. 311), proširenje načela oportuniteta, proširenje funkcionalne nadležnosti sudije pojedinca, uvođenja novih, posebnih i pojednostavljenih vrsta postupka, ograničenja ukupnog trajanja pritvora, ograničenje broja branilaca jednog okrivljenog i sl.
- Posebno propisane mere kažnjavanja zbog odugovlačenja postupka – sadržane u čl. 251: da sud može novčano kazniti branioca, punomoćnika ili zakonskog zastupnika, oštećenog, oštećenog kao tužioca ili privatnog tužioca; i državnog tužioca obaveštavanjem višeg državnog tužioca

- Posebno treba istaći: brzina odnosno efikasnost krivičnog postupka ne sme da ide na štetu zaštite sloboda i prava učesnika postupka odnosno na štetu utvrđivanja istene kao osnovnog cilja vođenja krivičnog postupka uopšte